

Van de redactie...

Het is alweer eind december, een goed moment om terug te kijken op het afgelopen jaar. Het jaar waarin de Europese houtverordening van kracht ging die het op de markt brengen van illegaal hout in de EU strafbaar maakt; het jaar ook waarin na jaren van onderhandelen het REDD+ raamwerk is goedgekeurd; het jaar waarin in Nederland een discussie over houtcertificering oplaaide; het jaar waarin Ecuador besloot Yasuni National Park deels te gaan ontginnen; en het jaar waarin zowel Tropenbos International als de Tropical Forestry opleiding van Van Hall-Larenstein hun 25-jarig bestaan vieren. De VTB organiseerde dit jaar, al dan niet samen met andere partners, een reeks aan activiteiten waarin actuele thema's uitgebreid bediscussieerd werden. In dit nummer doen we verslag van de VTB studiedag over de kansen en risico's van het vermarkten van ecosysteemdiensten. Verder hebben we een korte terugblik op de genoemde jubilea en het *Are we on the Right Track* seminar, dat ditmaal in het teken stond van de miljoenen mensen die voor hun dagelijks bestaan rechtstreeks van bossen afhankelijk zijn. Om te beginnen besteden we kort aandacht aan de klimaatconferentie in Warschau.

De redactie wenst u allen heel prettige kerstdagen en een groen 2014! Veel leesplezier!

Onder de rook van kolen...

COP19 wisselend ontvangen

Onlangs zijn de klimaatonderhandelingen in Warschau afgerond. Zoals gebruikelijk werden de onderhandelingen al voor aanvang met argwaan bekeken: de top werd gesponsord door onder andere General Motors en vliegmaatschappij Emirates, en enkele kilometers verderop in Warschau werd op hetzelfde moment een conferentie gehouden van de World Coal Association. Naar schatting 90% van de opgewekte energie in Polen is afkomstig uit kolen. Een paar keer kwam de klimaatop in het nieuws doordat vertegen-

woordigers van ontwikkelingslanden wegliepen tijdens onderhandelingen en NGO's en vakbonden voor het eerst in de geschiedenis van de VN-klimaattoppen officieel uit de onderhandelingen stapten. Uitgerekend tijdens de top werd ook de Poolse voorzitter ontslagen als minister van milieu. Hij is inmiddels opgevolgd door een minister die de ontginning van schaliegas in het land moet bespoedigen. Onlangs verkocht Polen 105 schaliegasconcessies aan onder meer de Amerikaanse oliegi-gant Chevron...

"de setting voor deze COP had niet veel slechter kunnen zijn"

Met andere woorden: de setting voor deze COP had niet veel slechter kunnen zijn. Het kwam dan ook als een positieve verrassing dat na jaren van lastige onderhandelingen de onderhandelaars het eens geworden zijn over het formele raamwerk, de safeguards en de financiering van REDD+. De wereldwijde ontbossing moet in 2020 zijn gehalveerd en tegen 2030 volledig gestopt. Op de valreep is er bovendien een akkoord gesloten over een mechanisme waarin geïndustrialiseerde landen de schade en verliezen in ontwikkelingslanden als gevolg van klimaatverandering vergoeden: *"the Warsaw international mechanism for loss and damage associated with climate change impacts"*.

In schril contrast met de algehele sfeer in Warschau stond het Global Landscapes Forum, waarin tal van inspirerende concrete voorbeelden werden gepresenteerd. Het Forum formuleerde 13 concrete beleidsaanbevelingen voor een multilateraal klimaatverdrag. Die aanbevelingen zijn na te lezen op www.landscapes.org. Veel media aandacht was er ook voor het Nederlandse Platform BEE REDD+ Initiative, waarin bedrijven en de overheid samen gaan werken om concrete REDD+ projecten van de grond te krijgen.

"Al met al is er op onderdelen vooruitgang geboekt..."

Column: Zien we straks door het landschap het bos nog wel?

Door: Charlotte Floors

In het kielzog van de klimaatonderhandelingen in Warschau vond dit jaar een nieuw evenement plaats: het global landscapes forum. Het forum was georganiseerd om de wereldwijde klimaat- en ontwikkelingsdiscussies te voeden over de mogelijkheden van een landschapsbenadering in duurzame ontwikkeling. "Door te kijken naar een landschap, kunnen de verbanden tussen verschillende soorten landgebruik en belanghebbenden beter worden begrepen" aldus de website. Zo kunnen er betere afwegingen worden gemaakt en oplossingen worden gevonden voor de diversiteit aan belangen die in landschappen verborgen liggen, zoals bescherming van biodiversiteit, economische ontwikkeling en voedselproductie. Op zich ben ik een groot voorstander van een integrale aanpak. Maar tijdens het

lezen over de landschapsbenadering komen er ook een hoop vragen in me op. Als ik vanuit mijn raam naar buiten kijk, zie ik een klein landschap. Er bevinden zich grofweg een paar wooneenheden, mensen met uiteenlopende ideeën, een aantal bomen en planten, een waterpartij en een duif. Zelf kijk ik naar een filmpje op mijn laptop. Het zoemt in op een picknick van een stelletje in een park in Chicago in zo ongeveer hetzelfde aantal vierkante meters als het kleine landschap rondom mij. Vervolgens zoomt de camera zó ver uit dat duidelijk wordt in welke enorme ruimte zij zich bevinden. Hetzelfde gevoel dat mij bekruipt bij het bekijken van dit filmpje, bekruipt me bij het denken aan een landschapsbenadering. Waar zijn de grenzen in een landschap? Wie bepaalt de grenzen van dat landschap? En wat betekent het bepalen van die grenzen voor hoe het landschap er uiteindelijk uit ziet?

Ik denk dat we inmiddels wel kunnen stellen dat iedereen deel uitmaakt van een wereldwijd landschap. Als klant van de winkel om de hoek ben je soms machtiger in het creëren van een bepaald landschap in een ander land dan de mensen die daar zelf wonen.

Wat me opvalt als ik over de landschapsbenadering lees, is dat er wordt gezegd dat er afwegingen gemaakt moeten worden tussen verschillende soorten landgebruik. Er wordt weinig gezegd over wie die afwegingen maakt en op basis waarvan. De landschapsbenadering is in feite een lens waardoor we naar de verschillende belangen kijken. De vraag is of het dé oplossing is voor het aanpakken van complexe problematiek waarin groen en groei vaak niet dezelfde waarde toebedeeld krijgen. Zien we straks door het landschap het bos nog wel? ■

Al met al is er op onderdelen vooruitgang geboekt, maar het blijft de vraag of de processen snel genoeg gaan om op de COP21 in Parijs (2015) een nieuw bindend wereldwijd klimaatakkoord van kracht te kunnen laten gaan. Een hoopvol signaal is in ieder geval wel het feit dat veel Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse landen en de VS zich tijdens de top schaarden achter de EU in een poging de onderhandelingen vooruit te duwen. Zij hebben laten weten dat ze bereid zijn om tijdig toezeggingen te doen voor Parijs 2015. ■ **Caspar Verwer**

Terugblik op de studiedag 2013

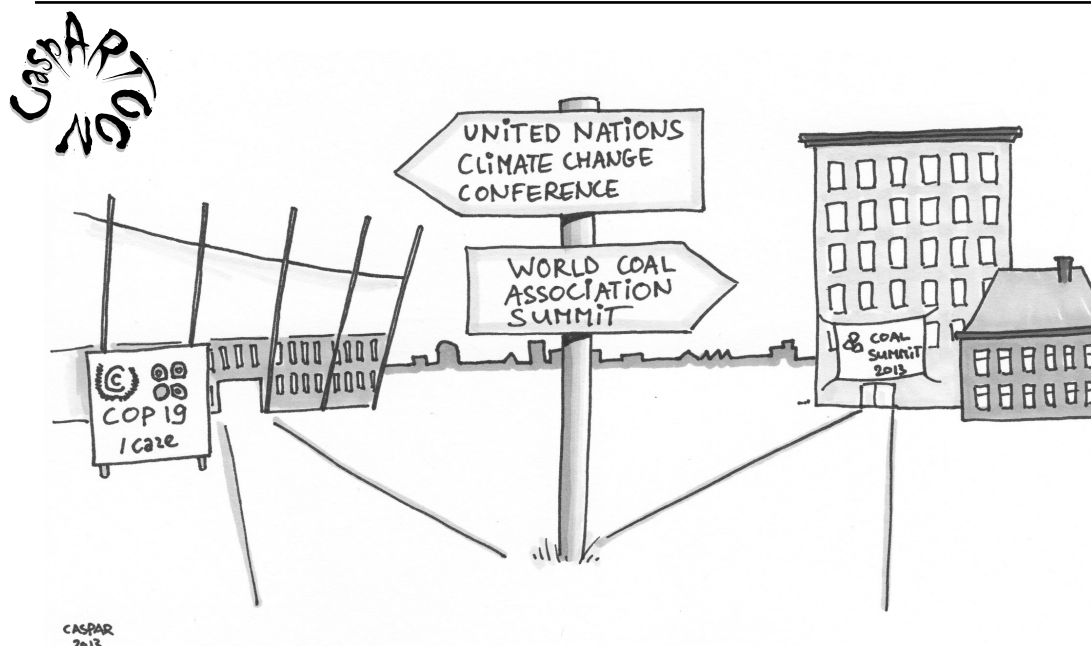
Op 1 november organiseerde de VTB in het Beauforthuis in Austerlitz haar jaarlijkse studiedag. Deze dag stond in het teken van de mogelijkheden voor het beschermen van tropisch bos door te betalen voor ecosysteemdiensten als het leveren van schoon drinkwater of het vastleggen van koolstofdioxide. Met betalingen voor ecosysteemdiensten, of "Payments for Ecosystem Services" (PES), wordt concreet bedoeld dat de gebruikers van ecosysteemdiensten gaan betalen voor het behoud van het ecosysteem dat die diensten levert. Het Millennium Ecosystem Assessment uit 2005

definieert in totaal 24 verschillende ecosysteemdiensten. Op dit moment gaat de wereldwijde aandacht vooral uit naar de rol van ecosystemen in de mitigatie van klimaatverandering, het behoud van biodiversiteit en het zuiveren van water. Onder invloed van conversie, degradatie en vervuiling neemt de levering van deze (meestal gratis) ecosysteemdiensten sterk af en effectieve PES mechanismen zouden een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het behouden en herstellen hiervan.

Tijdens de studiedag werd gekeken naar reeds werken- de voorbeelden van betalingen voor ecosysteemdiensten in tropisch bos, waarbij het bedrijfsleven betrokken is. De volgende vragen stonden centraal: *Wat kunnen de private sector en tropische bossen voor elkaar betekenen via betaling voor ecosysteemdiensten?*

en: Zijn er voorbeelden of mechanismen die opgeschaald zouden kunnen worden?

In verschillende lezingen met betrekking tot cacao-teelt, waterstromen en CO₂-opslag hoorden we over de implementatie van PES. Het ging over organisaties die op zoek zijn naar extra financiering voor duurzamer beheer van ecosystemen, bedrijven die hierin ook hun eigen verantwoordelijkheid zoeken en over activiteiten die overheden hierin ondernemen. Er werd daarnaast aandacht besteed aan de mogelijke opschaling van PES door bedrijven en in georganiseerd verband. Het bedrijf Puma berekende bijvoorbeeld voor het eerst in de

geschiedenis de ecologische voetafdruk van het eigen productieproces. Veel aandacht ging op deze dag ook uit naar certificering van producten waarin rekening wordt gehouden met de impact op natuur en milieu.

"Puma berekende haar eigen ecologische voetafdruk"

De verschillende voorbeelden die gedurende de dag voorbij kwamen maakten een goede inhoudelijke discussie mogelijk. De sfeervolle, gezellige locatie en de overheerlijke biologische lunch droegen hier zeker ook hun steentje aan bij. In de levendige discussie en de conclusies zagen we veel redenen voor hoop en optimisme. Tegelijkertijd werd duidelijk dat er risico's kunnen kleven aan het kwantificeren en verhandelen van ecosystemendiensten [zie artikel "Buen Vivir" - red.] Belangrijk voor het slagen van PES-mechanismen is vooral het inzicht in de ecologische voetafdruk van consumptiegoederen en de betrokkenheid van burgers. De dag eindigde met een inspiratiemarkt waarop originele en praktische initiatieven en producten werden gepresenteerd die via PES-mechanismen bijdragen aan het behoud van tropisch bos. ■ **Peter Zomer**

"Buen Vivir"

Ecuador is het enige land ter wereld dat de rechten van de natuur in de grondwet heeft vastgelegd. Regenwouden, rivieren, eilanden en zelfs de lucht

kregen daarmee wettelijke rechten vergelijkbaar met die van personen. Klinkt veelbelovend, maar wat is het waard?

Afgelopen augustus kondigde president Correa van Ecuador aan dat er een einde komt aan het Yasuni ITT-project. Dit project, waarvoor financiële compensatie werd gevraagd aan de internationale gemeenschap, moest olieboringen midden in de Ecuadoriaanse Amazone voorkomen. Het project kon op weinig buitenlands enthousias-

me rekenen, mede door de lauwe inzet van Correa. In oktober stemde het parlement, met 108 tegen 25, in met de beëindiging van het project, waarmee de deuren van het van het Yasuni National park wagenwijd open werden gezet voor de olie-industrie. Zo'n 10.000 km² van het park mag worden ontgonnen. De gebieden waar inheemse volkeren vrijwillig in isolatie leven worden daarbij ontzien, zo wordt beloofd. Ook is afgesproken dat het staatsbedrijf Petroamazonas de hoogste sociale-, technologische-, en milieustandaarden hanteert en de ruwe olie niet wordt geëxporteerd. Buen Vivir? Bij de burendaarentegen, wordt Chiribiquete National Park, gelegen in het hart van de Colombiaanse Amazone, uitgebreid van 1.2 miljoen naar 2.8 miljoen hectare. Olie en mijnbouw activiteiten zijn ten strengste verboden, duurzame ontwikkeling voor lokale bevolkingsgroepen wordt gestimuleerd. Buen Vivir! Minister Uribe die het goede nieuws in augustus wereldkundig maakte weigerde een vergelijking te maken met de beslissing van Correa om Yasuni National park open te stellen voor olieboringen. In de regio wordt het falen van het Yasuni ITT-project gezien als een grote klap voor het gevecht tegen klimaatverandering en de bescherming van het Amazonewoud. ■ **Simone van Santen de Hoog**

The right track?

Op 25 september vond het zevende seminar in de reeks 'Are we on the Right Track?' plaats. Dit seminar wierp een licht op het perspectief van lokale gemeenschappen in bosbeheer in de tropen - een bena-

dering die we in de internationale context niet erg vaak tegenkomen. Het seminar werd ook dit jaar weer goed bezocht. Zo'n 110 deelnemers, waaronder veel jongeren zaten in de zaal.

Bossen vervullen tal van functies voor lokale gemeenschappen, die voor hun dagelijks bestaan rechtstreeks van het bos afhankelijk zijn. Tegelijkertijd spelen bossen een cruciale rol in globale processen zoals klimaatregulatie en de nutriëntenkringlopen.

"alles en iedereen is ondernemer"

Opmerkelijk was dat het accent tijdens het seminar lag op de rol van top-down actoren zoals FSC en REDD+, en juist niet op de lokale situatie. Dit zijn benaderingen waar veel lokale ondernemers - alles en iedereen is ondernemer - niet op ingespeeld zijn en waarin ze ook geen direct aantoonbaar nut zien. Een bottom-up benadering zou juist moeten uitgaan van de lokale situatie. Die is plaats en tijd gebonden en is dus overal en altijd anders. Hiervoor moeten we dus luisteren naar diegenen die het belang van lokale gemeenschappen vertegenwoordigen. ■Chris Geerling (ism red.)

Twée keer vijfentwintig

Door: Paul Hillegers, gepensioneerd forestry expert

!! Een aantal weken geleden had ik het genoegen om de 25 jarige jubilea bij te wonen van de tropische bosbouw-opleiding van Van Hall-Larenstein en van Tropenbos International. Deze instellingen heb ik sinds hun oprichting in mijn professionele loopbaan kunnen volgen. "Velp", vierde op 24 oktober haar feest met het "Seminar Changing Perspectives on Tropical Forest". Mijn gevoel tijdens die middag was zoiets als: jong, toekomstgericht, we kunnen niet snel genoeg aan het

Colofon

Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen; **Website:** www.tropischebossen.nl;
Email: vereniging@tropischebossen.nl; **Redactie:** Caspar Verwer, Paul Zambon, Henk Lette, Charlotte Floors, Quirine Hakkaart; Simone van Santen de Hoog; **Ontwerp/opmaak:** Saskia Grootemaat, Caspar Verwer; **Email redactie:** vtbnieuws@tropischebossen.nl

De Vereniging Tropische Bossen heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen die vanuit verschillende achtergronden en posities geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.

werk. Dat kwam niet zozeer door de sprekers (Jaap Vletter met een terug- en vooruit-blik over de opleiding en Joachim Schmerbeck over Environmental Education in India), maar meer door de rest van het programma. Er was een quiz, een talkshow en "pitches" (korte prikkelende stellingen geponeerd door vijf deskundigen). Die stellingen, die wat mij betreft wel iets pitcheriger en pittiger hadden gemogen, werden in het zogenaamde World Café aan het einde van het seminar in groepjes besproken. Naderhand werden ze weer plenair gepresenteerd. De talkshow, het World Café en de einddiscussie vond ik eruit springen. Daarin was ruim aandacht voor opgedane ervaringen van jonge mensen en kwamen veel vragen aan bod over de mogelijkheden voor young professionals in de tropische bossensector. Tropenbos vierde op 5 november haar 25-jarig bestaan met het seminar "Making knowledge work for people and forests". Die middag voelde voor mij vooral als een reünie. Key note sprekers waren Jan MacAlpine van het UNFF, Eduardo Mansur van de FAO en Manuel Rodriguez Becerra, voormalig milieuminister in Colombia. René Boot, directeur van Tropenbos, gaf vervolgens een helder en goed gepresenteerd verhaal over verleden, heden en toekomst van Tropenbos. De verandering van *bos-gericht* naar meer *mens-gericht* onderzoek, en van een *kennis genererende* functie naar een *kennis makelaars* functie - veranderingen die volgen op internationale trends en verlegging van politieke prioriteiten. Dezelfde bewegingen in de breedte zag ik ook bij de opleiding van Van Hall Larenstein."■

Wie, Wat, Waar...

► - **Seminar:** "Impacts of roads and Infrastructure on ecosystems. A crisis for global biodiversity", 16 december in Utrecht, Heidelberglaan 3, Library UU, Uithof Boothzaal, 9.00 -16.00.

► **Algemene Ledervergadering (ALV) 2014:** 30 januari, Forumgebouw, Wageningen Universiteit. Met in het inhoudelijk deel onder meer een lezing van bioloog Hans der Steege.

► **Netwerkmiddag Borneo:** maart 2014.
i.s.m. WNF. Nadere informatie volgt via de listserver email.

Ook schrijven in deze nieuwsbrief? Stuur je stuk of suggesties naar: vtbnieuws@tropischebossen.nl